

ANTRENÖRLÜK ETİĞİ

Semiyha Dolaşır Tuncel

A.Ü. Beden Eğitimi Spor Y.O

İnsanların bir arada yaşamaya başladığı günden bu güne, ahlak kavramı; insanların davranışlarını iyi-kötü, doğru-yanlış, gerekli-gereksiz ekseninde değerlendirmeye yarayan kurallar biçiminde oluşmuştur. İnsanların töresel ya da ahlaksal ilişkilerini, davranış biçimlerini ve görüşlerini inceleyen bir felsefe dalı olarak (Çalışlar, 1983 akt. Aydın, 2001, 3) etik ise sadece eylemin kendisini değil, eylemin yapılma nedenini, eylemin oluşma sürecini, eylemin sonuçlarının etkilediği insanı da incelemektedir. Yunanca'dan dilimize girmiş olan etik sözcüğünü Lamberton ve Minor (1995, 409), geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış ölçülerin anlatımı olarak tanımlamışlardır (akt. Aydın, 2001, 3). Kısaca etik; İnsanlar arası değer ilişkileri üzerinde akıl yürütme, geçmiş ve bugüne ilişkin doğru ve yanlış ölçülerin anlatımıdır.

Toplum içinde var olan meslek grupları üyelerinin mesleklerinin gerekliliklerini en iyi şekilde yerine getirmeleri ve mesleklerini yüceltecek davranışları sergilemeleri, o mesleğin toplum içindeki saygınlığını artıracaktır. Bu nedenle bir meslekte bilgi ve beceriler kadar o alana ilişkin doğru tutum ve davranışların sergilenmesi de son derece önemlidir. Bu noktada “mesleki etik” kavramı ortaya çıkmaktadır ve mesleki etik ilkelerin tanımlanmış olması gerekmektedir. Meslek etiği insanla ilgili mesleklerde, meslek üyelerinin, mesleğin gerekliliklerini yerine getirirken kişisel eğilimlerini sınırlayarak meslek içi rekabeti düzenleyen ve hizmet ideallerini korumayı amaçlayan mesleki etik ilkeler bütünü olarak tanımlanabilir (Aydın, 2001, 4). Meslek onuru, meslek etiğinin alanlarına özgü kurallarla ilişkilidir. Bu kuralların çiğnenmesi yalnızca kişiye değil, mesleğe de zarar verir (Pieper, 1999, 40). Juusela'ya göre meslek etiği ilkelerinin üç temel işlevi vardır: (1) Yetersiz ve ilkesiz üyeleri ayırmak, (2) Meslek içi rekabeti düzenlemek ve (3) Hizmet ideallerini korumak. Windahl ve Rosengren'e göre bu genel işlevlerin yanı sıra, meslek etiği ilkelerinin meslek grubu üyelerinin topluma karşı sorumluluklarına ilişkin kuralları düzenleme işlevi de vardır (akt. Aydın, 2003, 26).

Çağımızın önemli bir sosyal olgusu olan spor, insanların yapısal, duygusal, sosyal denge ve uyumlarını sağlayan bir etkinliktir. Spor, fiziksel, zihinsel ve ruhsal zindeliğin temel kaynağıdır. İnsanlarda hareket yeteneği, kendine güven sağlama, performans, oyun, macera, sağlık ve zindelik ile toplumsal özellikleri geliştirme şeklinde ele alınabilecek olan spor, bireylerde kişisel yetenek ve farklılıkları ile diğer insanların yetenek ve farklılıklarını kavramayı, başarı ve başarısızlıkta paylaşım ve paylaşmanın önemini kavramada değerli bir olgudur.

Belli bir katılımcı kitlesi tarafından rekabetin/yarışmanın gerçekleştirilmesi amacıyla yapılan çeşitli fiziksel aktiviteler anlamında kullanılan spor (Penney ve Chandler, 2000, 73), insanın bütünsel eğitimi için gerekli bir araç ve eylem olarak tanımlanabilir (Grössing, 1992, 48). Spor, insanın gelişim özelliklerine doğrudan etki yaptığı gibi barış, sevgi, kardeşlik, hoşgörü, saygı, dürüstlük ve özveri gibi kavramları da beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte spor, sürekli barışın sağlanması ve ülkeler arasındaki ilişkilerin daha iyi sürdürülmesi ile toplumsal sağlığın korunması gibi konularda da önemli bir araçtır (Sevim ve diğerleri, 2001, 1).

Sportif davranışın temelinde sportif erdem (fair play) bulunmaktadır. Fair play 15. yüzyılın ikinci yarısında genel bir kullanımla “ fırsat eşitliğini korumak” anlamında kullanılmış, 18. yüzyılda da spor diline girmiştir (Sezen ve Yıldırım, 2003, 13). Fair play, sporcuların oyun içerisinde sadece oyunun gözlenebilir kurallarına değil, ruhuna da saygılı olmalarını ifade etmektedir (Edgar, 1998, 207).

Son zamanlarda sporun gerçek amacından saptırılarak bir takım çıkarlar için araç haline gelmesi ve ahlak değerlerinin yerini maddi değerlerin alması, bu alanda spor etiğine duyulan ihtiyacı daha iyi ortaya koymaktadır. Sporun tarafları olarak, antrenör, hakem, sporcu, yönetici, seyirci ve medyanın görevlerini yerine getirirken bir takım etik ilkeleri davranışlarına yansıtılmaları, spor adına olumsuz gelişmelere yol açmaktadır.

Spor etiği genel anlamda, sporun gelişmesinde önemli rol oynayan sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık, tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmeleri, çalışmalarını ilkelere bağlamalarını kapsamaktadır. Spor etiğinin temel amacı da, bireylere spor alanında kabul görmüş evrensel etik ilkelerin benimsetilerek (Bucher ve Wuest, 1999, 22) bu ilkelerin sportif ortamlarda davranış boyutunda sergilenmesini sağlamaktır. Burada önemli olan, bu davranışların kazandırılmasında aracı olan antrenörlerin meslek etiği kapsamında antrenör meslek etik ilkelerini benimseyerek davranışlarında sergileyebilmeleridir.

Antrenörler, sporculara, spor kurallarını ve taktiklerini öğreten, onları karşılaşmalara hazırlayan, sporcuların kabiliyetlerini keşfederek, onları karşılaşmalarda belirli bir mücadele şekline hazırlayan ve yapılarına uygun bir disiplin geliştiren kişilerdir. Antrenörler sahip oldukları bilgi ve tecrübeleri sporcularla paylaşarak, spor kurallarını öğretmeye çalışırlar. Takım birlik ve beraberliği için kardeşliği sağlamaya çalışırlar. Antrenörler sporcuların eksik olan noktalarını tespit ederek onları hem fiziksel hem de psikolojik olarak karşılaşmalara hazırlarlar. Bu nedenle antrenörler sporcular açısından çok önemlidirler.

Kısaca, antrenörler sporculara hem bilgileri, hem de kişilik özellikleri ile örnek olan spor eğitmenleridir. Antrenörlerin davranışları sporcular tarafından sürekli gözlemlenmektedir. Bu nedenle,

antrenörlerin davranışlarında etik ilkeleri gösterebilmeleri, sporcuların da bu ilkeleri benimsemelerinde önemli bir etkiye sahiptir. Amerika Birleşik Devletleri Olimpiyat Komitesi, antrenörlerin önde gelen görevlerinin başında, sporcuları ile iyi iletişim kurmaları ve olumlu yönde ilerlemelerine yardımcı olmalarının geldiğini belirtmiştir. Bu iletişimin temel kaynağı da antrenörlerin sporculardan ne beklediği ve bu beklentilerin gerçekleşmesi için uygun davranışların belirlenmesidir. Bu davranışların belirlenmesinde antrenörlerin sahip oldukları etik ilkeler son derece önemlidir. Çünkü bu davranışlar etik ilkeler doğrultusunda belirlenmelidir (DeSensi ve Rosenberg, 1996 ,111).

Amerika Birleşik Devletleri Olimpiyat Komitesi, antrenörlerin etik dışı davranış türlerini şu şekilde belirtmiştir (DeSensi and Rosenberg,1996 ,111),

- Sporculara fiziksel ve sözel saldırı,
- Sporculara insancıl olmayan şekilde davranma,
- Performansı artırmak için ilaç kullanımını destekleme,
- Atletik programların eğitimsel amaçlarını göz ardı etme.

Antrenörlerin spor açısından önemi anlaşıldıkça, standartlara bağlı olarak davranmayan ve uygulamalarda kendi ölçülerini kullanan antrenörlerin spora ne denli zarar verdiği ortaya çıkmaktadır. Sporun istenen düzeye erişmesinde antrenörlerin sahip oldukları etik dışı davranışların ortadan kalkmasının temel şartlarından birisi antrenörlerin evrensel değerleri temel almayı sağlayan, davranışlarına yol gösteren etik ilkeleri benimseyerek, davranışlarını bu ilkeler doğrultusunda yönlendirebilmeleridir. Ülkemizde antrenörlerin katılımı ile belirlenen “Antrenörlerin Mesleki Etik İlkeleri” aşağıda belirtilmiştir (Dolaşır Tuncel ve Büyüköztürk, 2009).

ANTRENÖRLERİN MESLEKİ ETİK İLKELERİ

1. Toplumun antrenöre duyduğu saygıyı azaltacak davranışlardan kaçınır,
2. Sahip olduğu yeterlilikleri abartmaz,
3. Sportmen davranışı teşvik eder,
4. Yasalarca herhangi bir zorunluluk olmadıkça bağlı bulunduğu kurumla (finansal, transfer politikası v.b.) ve sporcuları ile ilgili bilgileri (kişisel problemleri, ailevi bilgileri v.b.) gizli tutar,
5. Rekabette dürüstlüğe önem verir,
6. Yarışma kurallarına saygılıdır,
7. Yazılı kurallara olduğu kadar yazılı olmayan kurallara da (fair play) sadık kalır,
8. Yarışma sırasında hakemlerin verdikleri kararlara saygıdır,
9. Sporcularını ve seyircilerini hakemlere karşı kışkırtmaz,
10. Hakemlere karşı daima kontrollü ve seviyeli davranır,
11. Diğer antrenör ve kulüpleri eleştirirken küçültücü ifadeler kullanmaz,
12. Sporu koruma ve geliştirme sorumluluğuna sahiptir,
13. Sporcularını toplum önünde eleştirerek aşağılamaz, küçük düşürmez,
14. Yarışma ve antrenmanlarda güvenli bir çevre sağlar,
15. Mesleğini iyi bir şekilde yerine getirebilmek için kendini sürekli geliştirir,

16. Basın toplantısı ya da toplum önündeki konuşmalarda doğru bilgi verir,
17. Sakatlanan sporcuları uygun tıbbi müdahaleye yönlendirerek, doktor önerilerine göre hareket eder,
18. Sporcularının kişisel-ailevi sorunlarına yardım eder,
19. Kendi sporcuları dışındaki sporculara da ihtiyaçları olduğu durumda destek verir,
20. Her bir sporcunun varlığına saygı duyar,
21. Bünyesinde çalışan sporcuların gelişimine katkı sağlayacak her türlü alan uzmanları ile işbirliği içinde bulunur,
22. Sporcularını röportaj esnasında nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirir,
23. Sporculara zarar verebilecek antrenman tekniklerinden kaçınır,
24. Malzeme seçiminde sporcuların güvenliğine dikkat eder,
25. Sakatlanmış sporcuların yarışmalara devamı kararını verirken, sporcuların gelecekteki sağlıklarını ön plana alarak sakatlıktan tam olarak iyileşmeden antrenmanlara dönmelerine izin vermez,
26. Uygun olduklarında sporcularına sorumluluk vererek yetişmelerini sağlar,
27. Zararlı ilaç kullanımına karşı sporcularını bilgilendirerek önleyici bir tutum sergiler,
28. Profesyonel olmayan sporculardan antrenman için talep ettiği süre sporcuların öğrenimleri ve akademik gelişimleri için ayrılan süreyi etkilemez,
29. Sporcular ve aileleri ile sporcuların takım içerisindeki hak ve sorumlulukları ile ilgili iletişim kurar,
30. Sporcularına sporun yanı sıra eğitimin önemini de vurgular,
31. Sporcularına kazanmanın iyi bir takım çalışmasının sonucu olduğunu benimsetir,
32. Sporcularına antrenmanın amaçlarını açıklar,
33. Sporcuları cezalandırırken kişiliklerine zarar vermez,
34. Sporcularına kuralların uygulanma amaçlarını açıklar,

Kaynaklar

- Aydın, E. (2001). **Tıp Etiğine Giriş**. Ankara: Pegem Yayıncılık,
- Aydın, İ. (2003) **Eğitim ve Öğretimde Etik**. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Bucher, A. C.; Wuest A. D. (1999). **Foundations of Physical Education Exercise and Sport**. Newyork: McGraw-Hill Companies.
- DeSensi, T. J.; Rosenberg, D. (1996). **Ethics in Sport Management**. USA,. Fitness Information Technology Inc: Pepper Press.
- Dolaşır Tuncel, S., Büyüköztürk, Ş. (2009) Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? nasıl ölçülür? ölçek geliştirme: ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliği. **Spormetre**. Cilt:7, Sayı:4, Sayfa: 159-168.
- Edgar, A. (1998). “ Sports ethics”. **Encyclopedia of Applied Ethics**, 4. P. 207-223.
- Grossing, S. (1992). **Beden Spor Hareket**. (Çeviren, Adnan Orhun, Metin Sayın) **I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu**.19-21 Aralık 1991. Meb Basımevi.
- Penney, D.; Chandler, T. (2000). Physical education, what future(s)? **Education and Society**. 5,1.
- Pieper, A. (1999). **Etiğe Giriş**. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sevim, Y. ; Tuncel, F. ; Erol, E. ; Sunay, H. (2001). **Antrenör Eğitimi ve İlkeleri**. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Sezen, G., Yıldırım, İ. (2003). “Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair Play Anlayışları” **Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi**. 10-11 Ekim-2003. Ankara: Sim Matbaacılık . P, 13-20